

Na 500 jaar opnieuw een transeptorgel voor de Onze-Lieve-Vrouwebasiliek!

NIEUW 'ONZE-LIEVE-VROUWE-ORGEL' WORDT DE BEKRONING VAN
JARENLANGE RESTAURATIEWERKZAAMHEDEN AAN DE MONUMENTALE BASILIEK VAN TONGEREN

Muziek

Muziek brengt mensen samen, wekt gevoelens op en geldt als een verrijking van de geest. Orgelmuziek voegt aan de beleving nuances, gedachten en gevoelens toe die niet in woorden uit te drukken zijn. Zij verinnerlijkt en voert naar het diepere zelf, naar een andere, diepere realiteit, een realiteit die de objectieve werkelijkheid overstijgt. Muziek is communicatie en brengt communicatie tot stand, bereikt de mens via het gehoor en is daardoor een zintuiglijke waarneming, een vibratie, een energie die beroert, die het diepere 'ik' raakt en daardoor ontroert. Door haar vele klankschakeringen en haar sonore vibraties bespeelt het orgel alle gelaagdheden van het menselijke gemoed: de ziel. Reeds eeuwenlang wordt het orgel als 'de Koningin der muziekinstrumenten' bestempeld. Het staat symbool voor alle tonen van het heelal, voor de harmonie der sferen.

De Onze-Lieve-Vrouwebasiliek van Tongeren

De Onze-Lieve-Vrouwebasiliek van Tongeren is één van de mooiste middeleeuwse gebouwen van de Euregio. Dit topmonument is al bijna een halve eeuw het voorwerp van integrale restauratie- en conserveringswerken. De voorbereiding van de reconstructie/restauratie van het monumentale Le Picard-orgel uit 1750-1753 (beëindigd in 2002) was destijds de aanleiding tot het ontwikkelen van een totaalproject, een masterplan voor de verdere conservering van deze unieke historische site. Onder impuls van de Vlaamse gemeenschap, afd. Monumenten & Landschappen, werd de plaatsing van een vloerverwarming bestudeerd en uitgevoerd. Van die gelegenheid werd gebruik gemaakt om de geschiedenis van de kerkenbouw in Tongeren letterlijk bloot te leggen door het graven van een archeologische kelder, een crypte, onder de basiliek. De binnenmuren en de gewelven van de basiliek waren oorspronkelijk bepleisterd en voorzien van muurschilderingen. De onverbiddelijke drang tot neo-gotisering en pseudo-authentieke versobering in de tweede helft van de 19de eeuw was de aanleiding om de middeleeuwse pleisterlaag volledig weg te halen. Nu, bijna 150 jaar later, stelt men vast dat de ontblote, poreuze, zachte mergelsteen niet alleen niet bestand is tegen de tand des tijds, maar ook nefast is voor de draagkracht van klanken en geluiden. Gezien de voorbeeldfunctie als kathedrale basiliek, met een belangrijke muziekprogrammatie ten dienste van de liturgie, en als thuisbasis voor het gerenommeerde Basilica Festival van Vlaanderen, werden de gewelven opnieuw gekaleid (voorzien van een dunne pleisterlaag) waardoor ook de akoestiek tot op zekere hoogte werd gerestaureerd.

Een nieuw transept-orgel voor de Onze-Lieve-Vrouwebasiliek van Tongeren

Ten dienste van de sterke religieuze traditie (Mariaverering en pelgrimage) wordt in de basiliek van Tongeren een levende liturgie in stand gehouden, veruitwendigd door een uitgebreid aanbod van gebedsdiensten, vieringen, missen en concerten. Voor de muzikale opluistering van al deze diensten werd onder impuls van de kapelmeester, de organist-titularis en van Musica Sacra een sterke, brede koorwerking (vijf verschillende koren) ontwikkeld die instaat voor het opluisteren van veel meer dan enkel maar de zondagse 'hoog-

'mis. Zo immers ook radio- en TV-missen, liturgische zangavonden, koorconcerten, (orgel-) vespers, orgelmissen, artiestenmissen en avondmuziek. Het orgel speelt bij elk van deze gelegenheden een belangrijke rol: als begeleidings-instrument en als solo-instrument. Het majestueuze Le Picard-orgel, het *groot* orgel, doet uitstekend dienst voor de ondersteuning van samenzang en voor de vertolking van passende, sfeervolle orgelmuziek. Voor de dagelijkse vieringen en voor de begeleiding van koren, gastkoren en solisten is dit instrument echter minder geschikt. Dit omwille van de afstand en het beperkte contact tussen de organist aan het orgel en de (koor-)dirigent of de solist in de omgeving van het altaar. Bovendien zijn de authentieke toonhoogte en de historische stemming van het Le Picard-orgel van die aard dat samenspel met koren, instrumentale ensembles en/of solisten slechts beperkt mogelijk is. De basiliek beschikte daarom eeuwenlang al over een aanvullend *klein* orgel. Dit is een functioneel, passend begeleidingsinstrument in de omgeving van het koor en het altaar.

Wanneer traditie en toekomst tot een éénheid versmelten ...

De integrale binnenrestauratie van de basiliek loopt nu spoedig ten einde. De plaatsing van een nieuw orgel, in het zuidertransept boven de kleine toegangsdeur (Vrijthofkant, richting kloostergang) wordt letterlijk de 'bekroning' van jarenlange restauratiewerkzaamheden.

De eerste orgels in de Tongerse collegiale kerk (14de, 15de en 16de eeuw) kregen een plaats in het noordertransept (Jacob Flamingus, Anthoni Van Eelen en Peter Briesger) en op het koordoksaal (bouwer onbekend). Vanaf de 16de eeuw tot aan de Franse revolutie beschikte de kerk over verschillende instrumenten: een groot orgel (aanvankelijk in het noordertransept, vanaf 1531 aan de westertoren), een klein orgel (voor het eerst vermeld in 1522), een regaal voor de mobiele aangelegenheden (zeker vanaf de 17de eeuw) en een klavecimbel in het koor (vanaf de 18de eeuw). Er wordt in de archieven ook melding gemaakt van het feit dat de broedermeesters van de Aartsbroederschap van Onze-Lieve-Vrouw vanaf de 16de eeuw over een eigen orgel beschikten. Mogelijk gaat het over het 'klein' orgel (het koororgel dus). Dit werd bespeeld bij mis- en concertuitvoeringen in opdracht van de Broederschap.

'... de Onse-Lieve-Vrouwekerk met de schone wijtvermaerde orgelen.'
'... ende die orgeln, die waeren bynaest de treffelychste van gans Europa.'
'... necnon organa, quae cetera Belgii magnificentia superabant,'
('... en zeker het orgel, dat de overige van België in pracht overtreft').

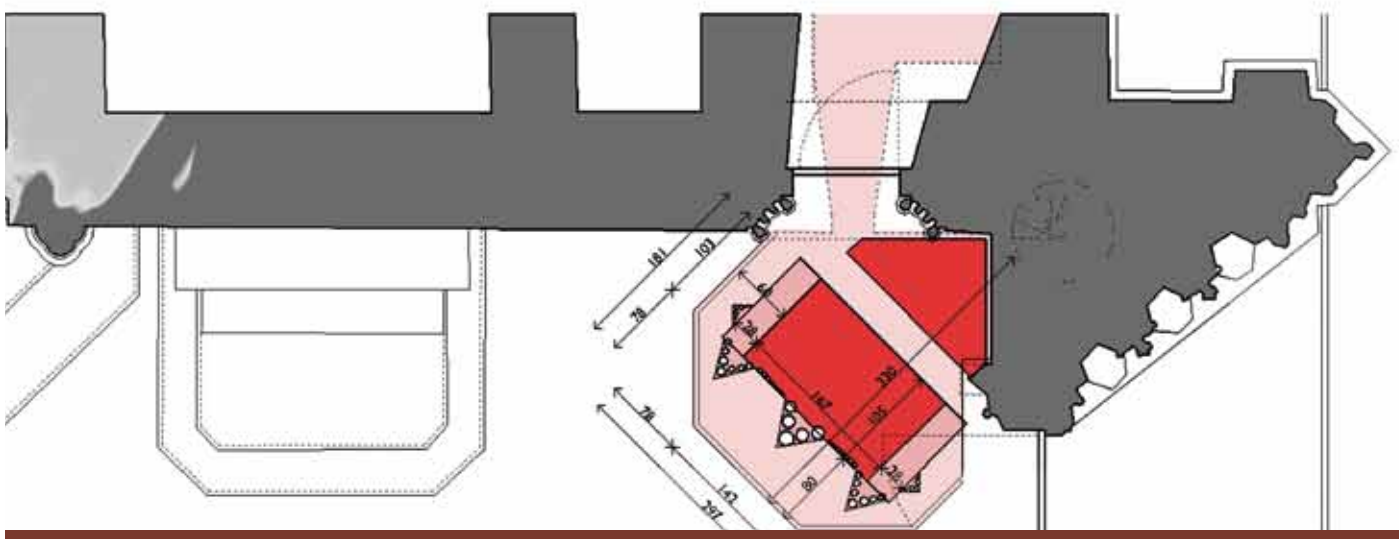
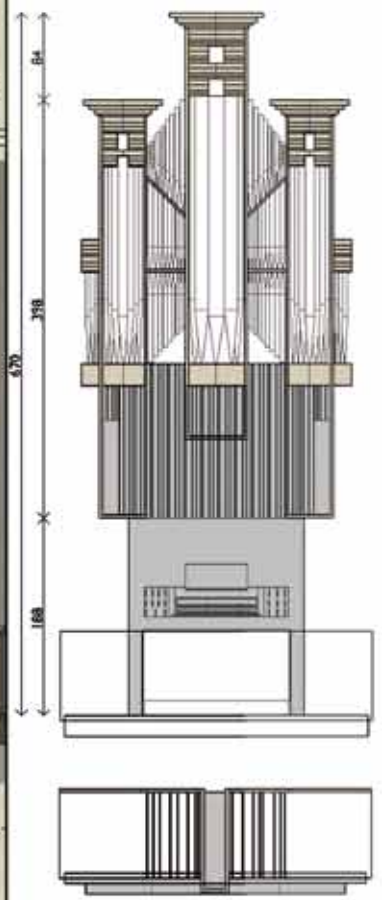
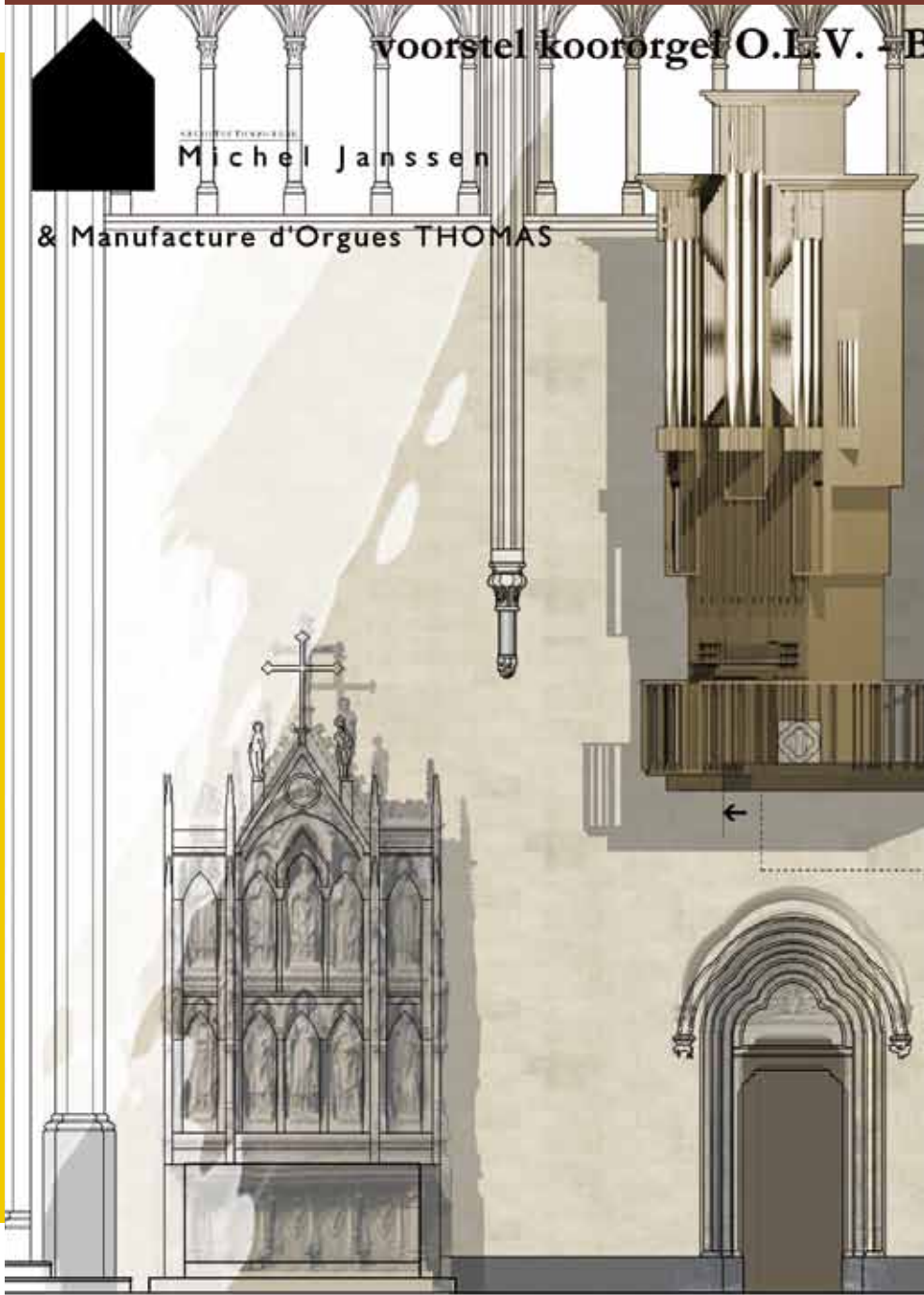
Voor het nieuwe orgelproject wordt aansluiting gezocht met de geschiedenis van de orgelbouw in de basiliek. Twee vragen dringen zich daarbij op: welke zijn de verwachtingen en welke zijn de doelstellingen? Voor een optimale begeleiding van diverse koren met uiteenlopende literatuurkeuzes (van gregoriaans tot eigentijds) volstaat een instrument met twee klavieren en pedaal. Ervaring leert dat dialoog tussen voor- en nazang (vraag en antwoord/solo en tutti) vraagt voor contrast in grondspelen. De gotische ruimte vraagt naar klankfundament en helderheid qua polyfone lijnen. De vocale cultuur en de (vocale) traditie

voorstel koororgel O.L.V. - BASILIEK, Tongeren

ARCHITECTURE ET PROJET
Michel Janssen

& Manufacture d'Orgues THOMAS

rond de Mariaverering heeft behoefte aan een stevige instrumentale ondersteuning en aan kracht, voor de samenhang. De traditie van de liturgie daarentegen rekent ook op solistisch orgelspel (praeludium, offertorium, communio, sortie, ...) waarbij klankkleur en variatie een belangrijke rol spelen.

Wanneer we al die verwachtingen overschouwen komen we terecht bij een orgeltype dat de basiliek ooit gekend heeft, zij het toen in een nog primitieve vorm. Het instrument dat Peter Briesger in de 16de eeuw realiseerde kan namelijk gelden als aanknopingspunt, inclusief de oorspronkelijke plaats en de omvang in verhouding tot de architectuur van de basiliek. In het verlengde van deze historische context wordt nu een geheel nieuw orgel gebouwd: een typisch instrument voor de Maas-Rijnstreek, met onmiskenbaar Germaanse invloeden uit Midden-Duitsland.

Zo boven, zo beneden

De middeleeuwse, gotische bouwstijl is ontstaan uit de behoefte om het onbereikbare, het goddelijke, het hoge, het licht, de hemel, te verbinden met het aardse, het lage, het menselijke. Vandaar de sterk verticale structuur, de hoge gewelven, de naar boven reikende spitsbogen en de meestal drie symbolische bouwlagen. Dit schiept een bijzondere sfeer, met een sterke, energetische kracht en met een alles overstijgende spirituele verbinding tussen hoog en laag, tussen licht en donker.

Architectenbureau Michel Janssen (Tongeren) en la Manufacture d'orgues Thomas (Stèr, Francorchamps) slaagden er in om voor het nieuwe orgel de kenmerken uit de gotische bouwkunst te combineren met een eigentijdse architecturale vorm. Het werd een ontwerp dat in beeld en in klank volledig complementair is met de ruimte waarin het zal geplaatst worden. De specificaties werden opgesteld door organistitularis Luc Ponet.

Hauptwerk (I, C-g³)

Principal 8' (*)
Viola di Gamba 8'
Hohlflöte 8'
Octave 4'
Spitzflöte 4'
Nasat 3'
Octave 2'
Mixture III
Trompete 8' (*)

Maualkoppel
Pedalkoppeln

Brustwerk (II, C-g³)

Gedackt 8'
Quintadena 8'
Principal 4'
Octave 2'
Waldflöte 2'
Sesquialtera II
Dulcian 8'

(*) = jeu baladeur
Toonhoogte: a' = 440 Hz.
Stemming: Kirnberger III

Pedaal (C-f¹)

Subbas 16'
Octavbas 8' (*)
Fagott 16'
Trompete 8' (*)

Glockenspiel
Zymbelstern
Tremulant

Ingebruikname in de zomer van 2012!

Op 15 augustus 2012, het feest van Onze-Lieve-Vrouw-ten-hemelopneming, vijf eeuwen nadat de aartsbroederschap van Onze-Lieve-Vrouw over een eigen orgel beschikte en bijna honderd jaar na de verheffing van de collegiale Onze-Lieve-Vrouwekerk tot Onze-Lieve-Vrouwebasiliek, zal het nieuwe Onze-Lieve-Vrouwe-orgel voor het eerst weerklinken in mis- en concertuitvoeringen.

Net zoals bij het gerenommeerde Le Picard-orgel, dat – als een uniek voorbeeld van Luikse orgelbouwkunst uit de 17de en de 18de eeuw – organisten, orgelliefhebbers en cultuurtoeristen aantrekt van over heel de wereld, zal ook het Onze-Lieve-Vrouwe-orgel gebruikt worden voor educatieve doeleinden, orgelpresentaties en masterclasses.

‘Orgels zijn een lang leven beschoren.

Zeer goede orgels zijn dan ook iets bijzonder.’

Draagt u het nieuwe Onze-Lieve-Vrouwe-orgel van de basiliek een warm hart toe?

De financiering van het Onze-Lieve-Vrouwe-orgel zal integraal gebeuren met eigen middelen: privé-gelden en sponsoring. De verkoop van het in 1997 aangekochte tijdelijke koororgel vormt het startkapitaal. Stel dat daar bovenop bijvoorbeeld elke Tongenaar € 10 ter beschikking zou stellen, dan is het nieuwe orgel volledig gefinancierd. Toch rekent het orgelcomité op enkele genereuze mecenasen die zich, net als in het verleden vaak gebeurde bij de aankoop van glasramen, kerkmeubilair etc., belangeloos engageren voor de financiering van een uniek, herkenbaar project.

*‘Ieder van u is belangrijk,
om aan de orgelklanken kracht,
kleur en schittering te verlenen.’*

Hebt u belangstelling om (mede-)donateur te worden van dit wonderlijke instrument? Dan hebt u de keuze uit meerdere formules.

- **Meter- of peterschap** over één of meerdere pijpen (vanaf € 10 tot € 1.000 of meer)
- **Donateur** van één of meerdere volledige registers (vanaf € 5.000 tot € 20.000 voor één register)
- **Mecenaat door privépersonen**
Wilt u de basiliek iets uniek schenken en daarmee uw naam of de naam van uw familie verbinden aan dit erfgoed? Dan kan u uw gift overmaken op de daarvoor bestemde bankrekening. Uw steun is steeds heel erg welkom! Deze financiële giften zijn vrij van schenkingsrechten en u ontvangt een fiscaal attest.
- **Sponsoring door bedrijven**
U wil de naam en de uitstraling van uw bedrijf verbinden aan het allure en de weerklink van het nieuwe orgel? Elke bijdrage is dan natuurlijk welkom, maar vanaf een overdracht van € 2.500 wordt de naam van uw bedrijf als partner en mede-eigenaar vermeld. Voor elk sponsorbedrag ontvangt u een factuur.
- **Schenking via Legaat**
Wanneer u een substantiële financiële bijdrage wil leveren aan de realisatie van dit orgelproject en daardoor uw naam of de naam van uw familie wil verbinden aan de annalen van de monumentale Onze-Lieve-Vrouwebasiliek, dan kan dat ook via een notarieel legaat. Bij de Vrienden van het Le Picard-orgel van de basiliek kan u steeds terecht voor meer informatie hieromtrent.

De ‘Vrienden van het Le Picard-orgel van de basiliek – vzw’

Beheerder van het orgelpatrimonium van de basiliek is de vzw ‘Vrienden van het Le Picard-orgel van de basiliek’, in 1989 opgericht om de restauratie van het Le Picard-orgel te begeleiden. Deze vereniging stelt zich tot doel de rijke orgeltraditie van de basiliek nieuw leven in te blazen. Samen met *Musica Sacra* ijvert ze voor de herwaardering van de betere kerkmuziek, zowel in de liturgie als tijdens concerten en andere initiatieven.

Contactpersonen

Dhr. Jan Jaspers

voorzitter

[e] jan.jaspers1@telenet.be - [t] +32 476 95 23 11

Dhr. Jan Peeters

kapelmeester

[e] jan.peeters2@scarlet.be - [t] +32 476 56 44 78

Dhr. Luc Ponet

organist-titularis

[e] l.ponet@skynet.be - [t] +32 498 28 14 13

Adres

Vrienden van het Le Picard-orgel van de basiliek
p.a. Huis Basilica
Vlasmarkt 4
B-3700 Tongeren

Rekeningnummer

235-0451744-27

IBAN: BE48 2350 4517 4427

BIC: GEBABEBB

Beschermheren van het nieuwe orgel

Monseigneur André-Joseph Léonard

Kardinaal van het aartsbisdom Mechelen

Monseigneur Patrick Hoogmartens

Bisschop van Hasselt

E.H. Rik Palmans

Deken van Tongeren

De heer Herman van Rompuy

President van Europa

De heer Patrick Dewael

Voorzitter van de Kamer van Volksvertegenwoordigers

De heer Herman Reynders

Gouverneur van Limburg

De heer Hugo Biets

Burgemeester van Tongeren